УДК 37.014.256+37.01:004.9

Биков Валерій Юхимович, Член-кореспондент Академії педагогічних наук України, доктор технічних наук, професор, директор Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Академії педагогічних наук України

КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ ТА СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Анотація

В статті розглядаються процеси інтеграції та демократизації систем освіти та їх значення як для країн Європи, так і для України, процес входження освіти України в європейський та світовий освітній простір. Надається характеристика сучасного інформаційного суспільства, визначається роль інформаційно-комунікаційних технологій та їх роль у інформатизації освіти, спрямованої на підвищення якості освіти.

Ключові слова: інтеграція освіти, демократизація освіти, світовий освітній простір, інформатизація освіти, інформаційно-комунікаційні технології.

Визначаючи сучасні підходи та інструменти розвитку системи освіти, проектуючи модель освіти України у майбутньому, але, насправді, досить близькому інформаційному суспільстві, ми повинні, з одного боку, передбачувати і визначати наскільки вітчизняна система освіти здатна відповідати потребам людини і суспільства, що розвиваються, розглядати, аналізувати і обирати альтернативи, що надають для навчання такі нові технології, які змінюють практично всі аспекти життєдіяльності людини. Водночас ми повинні усвідомлювати, що змінюючи освіту, ми змінюємо саму людину і суспільство в цілому.

Інтеграція і демократизація освіти

Сучасне світове суспільство стає дедалі більш глобалізованим, інтернаціональним, готовим до конкурентної боротьби як на ринках капіталів, енергетичних ресурсів, товарів, послуг і зайнятості, так у сфері освіти. Яким буде суспільство майбутнього, як в ньому буде організована і здійснюватись діяльність людини, технічних і соціо-технічних систем, який рівень життя людини буде в ньому досягнутий залежить, в першу чергу, від того, наскільки освіченими будуть його громадяни.

Рівень розвитку освітніх систем, який досягнутий сьогодні в розвинутих країнах світу, є вагомим чинником їх інтелектуального, економічного, соціального, науково-технічного, інноваційно-технологічного і культурного розвитку, який значною мірою забезпечує цим країнам стабільність й еволюційний характер розвитку, дозволяє

удосконалити життєустрій, поглиблювати демократичні процеси, поступово підвищувати духовний і матеріальний рівень мирного, творчого життя населення – головної мети прогресивного розвитку людини і суспільства.

Світові тенденції інтеграції і демократизації систем освіти, які сьогодні яскраво прослідкуються, спрямовані до цієї мети, відіграють у процесі її досягнення провідну роль.

Проте зазначимо, що коли ми будемо розглядати в цій статті процеси інтеграції і демократизації в системі освіти, ми не будемо торкатися тих складових цих процесів, які, в цілому, є дуже важливими, але які, все ж, не є суттєвими в контексті даного розгляду (наприклад, при розгляді процесів інтеграції, ми не будемо говорити про інтеграцію змісту навчання чи інтеграцію різних форм навчальної діяльності тощо, а при розгляді процесів демократизації – про самоврядування у студентських колективах чи участь батьків в управлінні навчальними закладами тощо).

Проблема інтеграції системи освіти України у світовий, в першу чергу Європейський освітній простір, обумовлена самим життям, стратегічною політикою України на інтеграцію в Європейське і світове співтовариство.

У рекомендаціях парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом (ЄС) від 28 листопада 2002 року зазначено, що

- реалізація курсу на європейську інтеграцію України є невід'ємним елементом внутрішніх реформ, спрямованих на економічне зростання, підвищення рівня життя народу, розвиток демократії, становлення громадянського суспільства, забезпечення гарантій верховенства права, свободи слова, захист прав і свобод людини, зміцнення національної безпеки.
- поглиблення співробітництва з ЄС – це важливий елемент зміцнення стабільності та безпеки на Європейському континенті;
- курс на поглиблення співробітництва України з ЄС стимулюватиме проведення внутрішніх економічних і політичних реформ, сприятиме суспільному прогресу та розбудові соціально орієнтованої економіки України.

В [2] зазначається, що „успіх на шляху просування України цим курсом та надання Євросоюзу відносинам Україна – ЄС якісно нового статусу залежатиме від:

- здійснення послідовного та виваженого реформування економічної і соціальної сфер;
- ефективності процесу у наближенні законодавства України до законодавства ЄС та норм і принципів ГАТТ/СОТ;
- реалізації положень Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і

ЄС та державами-учасниками.

Водночас, від ЄС очікується підтвердження відкритості для всіх держав континенту, які сповідують європейські цінності і готові співпрацювати заради досягнення миру, добробуту і демократії в Європі. Правомірно очікувати, що підходи до відносин ЄС з Україною передбачатимуть перспективу вступу України до цієї організації, сприятимуть динамічній інтеграції нашої держави до спільного європейського правового та економічного простору".

Це дуже важливе і велике питання, в якому є і буде багато протиріч, невирішених проблем. Їх розв`язання не одномоментна дія. Це неперервний процес оновлення і розвитку, який притаманний не тільки системі освіти, але й суспільству в цілому.

Основними складовими загального інтеграційного процесу розвитку сучасного світу, який відображує об'єктивні тенденції його глобалізації, є процеси інтеграції: знань про людину, суспільство і природу; технологій діяльності людини, технічних і людино-технічних засобів діяльності; а також процеси інтеграції соціально-економічних і науково-технічних систем: політичних, нормативно-законодавчих, екологічних, промислового виробництва, сільського господарства, будівництва і архітектури, транспортну, торгівлі, енергетичного і матеріально-технічного ресурсного забезпечення і збереження, економічних (включаючи системи господарювання, ринки товарів, послуг і праці), міжнародної діяльності, інформаційних і телекомунікаційних (включаючи інформаційні ресурси і системи масової інформації), безпеки і оборони, культури, охорони здоров`я, спорту, туризму, соціального захисту населення, науки і освіти; а також систем управління функціонуванням і розвитком різних галузей суспільства та їх структурними елементами.

Формуючи особистісну і кадрову компоненти цих інтеграційних процесів, система освіти повинна не тільки сама бути залучена в процеси світової соціально-економічної, науково-технічної, інноваційно-технологічної і загальнокультурної інтеграції, але й стати їх каталізатором, забезпечити гармонійність, стабільність і передбачуваність їх еволюції, усвідомлення членами суспільства необхідності їх практичної реалізації. Вітчизняна освіта має увійти у світовий освітній простір, стати в ньому активним, конкурентноспроможним і продуктивним гравцем.

Водночас сьогодні, коли світ розвивається так динамічно, ця проблема набуває особливої актуальності, від якості і темпів розв`язання якої залежить головне – чи буде вітчизняна система освіти і далі займати передові позиції у світовій педагогічній науці і освітній практиці, чи втратить досягнуте і все більше і більше громадян України

будуть намагатися отримати освіту і роботу за кордоном, а про сучасний розвиток особистості годі буде і думати.

Обмежений відносно надбань вітчизняної культурної спадщини і рівня сучасних світових вимог розвиток особистості, втрата конкурентноспроможності продуктивних сил в недалекому майбутньому стануть визначальними чинниками зниження загальнокультурного рівня населення, процесів стагнації, кризових явищ в економіці країни. За таких умов Україна навіть у перспективі не зможе сподіватися на зайняття достойного місця серед розвинутих країн світу. І що абсолютно драматично для майбутнього України, вона не буде привабливою для особисто обдарованого і суспільно-активного молодого покоління, вона буде поступово втрачати інтелектуальну базу для формування національної еліти, кваліфікованої продуктивної сили.

Загально інтеграційні процеси в системі освіти мають бути провідною відмітною рисою сучасного етапу розвитку освіти, стати джерелом розв'язання більшість наявних проблем її сучасного стану, забезпечити її впевнений розвиток, продуктивність і конкурентоспроможність на світовому ринку освітніх послуг.

Основними складовими загально інтеграційного процесу розвитку освіти є процеси інтеграції:

- освітніх і освітньо-професійних стандартів (в тому числі, системи сертифікації вищих навчальних закладів і дипломів про вищу освіту, освітньо-професійних стандартів із стандартами міжнародних професійних асоціацій);
- змісту різнорівневої дошкільної, загальної і професійної освіти (в тому числі позашкільної освіти);
- навчально-методичного забезпечення (в тому числі, традиційних і електронних інформаційних ресурсів);
- методів, засобів і технологій дошкільної, загальної і професійної освіти (в тому числі, підходів та інструментів навчання іноземним мовам та ІКТ, підготовки перекладачів, створення і використання дистанційних та інших сучасних педагогічних технологій);
- методів, засобів і технологій оцінювання рівнів навчальних досягнень і професійної компетентності (включаючи принципи забезпечення рівного доступу до освітніх систем, будови кредитно-модульних систем, систем кваліфікацій і ступенів вищої освіти);
- методів, засобів і технологій післядипломної освіти (у тому числі, професійної підготовки перепідготовки і підвищення кваліфікації керівників підприємств державного і приватного секторів та цивільних службовців для приоритетних галузей

розвитку і структур суспільства, забезпечення впродовж життя освіти іншим категоріям дорослого населення);

- організаційно-функціональної і структурної будови системи освіти (в тому числі, мереж навчальних закладів різних ступенів і рівнів акредитації та організаційних структур закладів дошкільної, загальної, професійної і післядипломної освіти);
- методів, засобів і технологій підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів освіти (включаючи учительські, професорсько-викладацькі, наукові кадри, а також кадри управління освітою, навчально-виховними закладами і науковими установами);
- методів, засобів і технологій наукової діяльності (в тому числі, сприяння спільній науковій діяльності і навчанню науковців в галузі високих технологій);
- комп'ютерних мереж навчальних закладів, наукових установ і органів управління освітою (в тому числі унормування переліку сервісів та інтерфейсів користувачів, забезпечення рівного доступу до засобів і сервісів мереж, інтеграція національних комп'ютерних мереж, локальних мереж навчальних закладів і наукових установ у глобальні комп'ютерні мережі єдиного інформаційного освітнього простору);
- баз освітніх і наукових даних (в тому числі забезпечення захисту і рівного доступу до ресурсів цих баз, інтеграція баз даних в єдиному інформаційному освітньому просторі);
- бібліотечної справи (в тому числі, автоматизованих інформаційних бібліотечних систем та їх інформаційних баз, забезпечення захисту інформації і рівного доступу до сервісів цих систем і ресурсів цих баз, інтеграція баз даних і систем в єдиному інформаційному освітньому просторі);
- систем мас-медія, що пропонують освітні і науково-популярні програми;
- законодавчого і нормативно-правового забезпечення освітньої і наукової діяльності;
- економічних механізмів і процесів господарювання, функціонування і розвитку освіти і науки (в тому числі, інформаційно-аналітичних систем адміністративного управління освітою і наукою);
- систем зайнятості (в тому числі, забезпечення мобільності вчителів, випускників, адміністраторів, учених, робітничих кадрів);
- систем статистики (включаючи унормування ключових індикаторів, що відображують стан, характер функціонування і напрями планового розвитку мережі навчальних закладів, якісної і кількісної структури їх прийомів-випусків, іншої

продукції систем освіти, навчальних закладів і наукових установ, технології збирання і опрацювання даних, моніторингу освітньої діяльності, системи управління освітою на її різних організаційних рівнях).

Йдеться, в першу чергу, про міжнародну освітню та науково-технічну діяльність. Серед форм цієї діяльності, які безумовно мають продуктивно сприяти інтеграції системи освіти України у світовий освітній простір, слід підтвердити такі з них, які позитивно зарекомендували себе у попередні часи:

- взаємний обмін учнями, студентами, слухачами, викладачами і науковцями;
- реалізація спільних навчальних програм і наукових досліджень;
- здійснення спільних заходів (публікації, конференції, конкурси, змагання, інші заходи спільної освітньо-виховної, спортивно-оздоровчої, культурно-просвітницької і наукової діяльності).

Важливий вплив на розвиток інтеграційних процесів в освіті повинна справити спільна (в тому числі, міжнародна) діяльність наукових установ і вищих навчальних закладів. “Нині створюються сприятливі умови для інтеграції академічної і вузівської науки, зокрема, з таких напрямів: теорія і методологія підготовки педагогічних кадрів на основі впровадження інноваційних технологій навчання в освітній процес; соціально-психологічне упередження негативних впливів в умовах трансформаційних процесів в освіті і суспільстві; прогностичне удосконалення національної системи освіти у зв’язку з її інтеграцією у світовий освітній простір”[6].

Необхідно забезпечити розширення масштабів і поглибити зміст цих форм діяльності. Разом з тим, слід суттєво розвинути, а в деяких навчальних закладах і розпочати, такі форми цієї роботи, які повинні осучаснити і суттєво поглибити інтеграційні процеси:

- взаємне ліцензування навчальних програм, курсів, викладацьких кадрів;
- розробку спільних освітніх і наукових проектів, що спрямовані на розвиток та інтеграцію систем освіти і науки;
- залучення вітчизняних і міжнародних спонсорів і фондів до забезпечення виконання програм і проектів (у тому числі, міжнародних), спрямованих на розвиток освіти і науки в Україні;
- впровадження принципів відкритої освіти, методів, засобів і технологій дистанційного навчання.

Розвиток ринкової економіки передбачає конкуренцію на її різних ринках. Тому в найближчі роки на ринку освітніх послуг слід очікувати значного посилення конкуренції між постачальниками цих послуг. У висновках Консультативного комітету промислових досліджень Європейської комісії Євросоюзу заявлено, що без

конкурентноспроможної системи освіти не може бути конкурентноспроможної економіки. В [6] додається, що „ця теза є актуальною і для нашої країни, для підвищення добробуту наших громадян. Освіта, наука, виробництво – це ті опори, на яких має будуватися нова стратегія держави, адже освітня сфера в передових країнах давно стала основою економічного зростання: кожна одиниця затрат на освіту дає 1,7 – 1,9 одиниць ВВП".

Одночасно посилення міжнародного партнерства освітніх закладів, наукових установ, органів управління освітою на фоні загально інтеграційних процесів розвитку суспільства в Україні дозволить, з одного боку, пом'якшити конкурентну боротьбу на ринку освітніх послуг, а з іншого – надасть поштовху і забезпечить подальший розвиток вітчизняної системи освіти, вона стане більш якісною, продуктивною і конкурентноспроможною.

В [11] зазначається, що „співробітництво в освіті, якщо воно успішно реалізується, має великий потенціал. Воно може привезти до створення глобальних освітніх спільнот і консорціумів, що зробить освіту доступною в якості міжнародної додаткової послуги, що сплачується усіма тими, хто в змозі собі це дозволити... Цей принцип покладений в основу глобального партнерства між рівними у різних сферах економіки і культурах".

У сфері освіти глобальне співробітництво розвивається особливо бурхливо. Нові комп'ютерні супермагістралі, супутниковий зв'язок роблять таке співробітництво більш доступним та ефективним. Одначе слід враховувати небезпеку культурної експансії, експорту по глобальним комунікаційним магістралям освітніх програм, продукції мас-медія, які є неприйнятними і, навіть неприпустимими, для мовних, освітніх і культурних традицій ряду країн і цілих регіонів. Це суперечить тій сучасній тенденції розвитку світового суспільства, яка сьогодні спрямована не в бік глобалізації культур, а стійко націлена на етнічну і культурну ідентифікацію, на захист національних традицій, на культурну толерантність. Проте вже сьогодні можна відмітити бажання деяких великих освітніх корпорацій, не турбуючись за можливі наслідки здійснюваної освітньої діяльності, знайти нові ринки попиту для своїх послуг, які змістовно не адаптовані до аудиторії з певною культурою. В [6] зазначається, що „світ останнім часом невпинно змінюється. Визначальним чинником сучасної цивілізації стала інформація й усе, пов'язане з її накопиченням, оновленням передаванням і використанням. Але, як відомо, інформація теж є різного спрямування. Тому вкрай важливо, щоб вчитель став захисником дітей від елементів агресії, жорстокості, які нерідко пропонують інформаційні потоки".

Якщо не враховувати ці тенденції, не запобігти проявам негативного

інформаційного впливу на вітчизняний освітній простір з боку небажаних закордонних освітніх і мас-медія систем, на цьому грунті можуть виникнути серйозні конфлікти, в тому числі міжнародні. Розвиток партнерських відносин й удосконалення ринку освітніх послуг слід будувати на засадах поваги до культурних цінностей різних націй і народів з урахуванням обраними цими націями і народами шляхів і темпів свого суспільного розвитку.

За останні роки освіта України зробила рішучі кроки в напрямі і інтеграції у Європейський освітній простір. Розглянемо деякі з них.

По-перше, як приклад успішної міжнародного співробітництва з інтеграції системи вищої освіти України у Європейський освітній простір слід вказати на спільну результативну діяльність міжнародних і національних урядових структур, провідних вітчизняних і закордонних університетів, основні положення якої були визначені у Лісабонській конвенції, а основні принципи згодом сформульовані у Болонській декларації. Ця спільна міжнародна діяльність отримала назву Болонський процес. Основні принципи Болонській декларації, в основному, співпали із стратегічними напрямами розвитку освіти України, з бажанням України інтегруватись у Європейське співтовариство. Тому у 2005 році Україна офіційно приєдналася до Болонського процесу і планує у 2010 році запровадити його основні принципи в повному обсязі.

“Позитивний вплив на впровадження нових технологій, змісту освіти і навчання має кредитно-модульна система організації навчального процесу, яка сприяє переходу від колективно орієнтованих форм і методів роботи зі студентами до індивідуальних, чітко персоніфіковани” [6]. Відповідно до основних принципів Болонської декларації, в рамках досягнутих з Європейською комісією ЄС домовленостей Україна планує до 2010 року запровадити у вищій освіті системи академічних кредитів, аналогічної системі ECTS (Європейська кредитно-трансферна система). Саме цю систему розглядають як засіб підвищення мобільності студентів під час переходу з однієї навчальної програми на іншу, включаючи програми післядипломної освіти. Передбачається, що ECTS буде відігравати роль вагомого багатоцільового інструменту сучасного етапу модернізації освітніх систем, стане не тільки засобом забезпечення мобільності тих, хто навчаються, але й буде активно сприяти формуванню єдиної двоступеневої системи вищої освіти, реформуванню і удосконаленню навчальних програм, уніфікації систем оцінювання навчальних досягнень, професійної компетентності, забезпечить умови щодо міжінституціонального і міжнародного визнання проміжних результатів навчання і сертифікатів про отриману освіту тощо.

Багатолітня співпраця Європейської Комісії ЄС і 145 провідних університетів Європи дозволила сформулювати такі базові принципи, на яких грунтується розробка і

запровадження загальноєвропейської системи кваліфікацій і ступенів [2]:

1. Філософії взаємної довіри.

2. Здатності освітніх структур до конвергенції (гармонізації) як на національному, так і на міжнародному рівнях.

3. Вираження результатів навчання не в термінах часу, а в термінах кредитів, що прив'язані до результатів у вигляді компетенцій.

4. Реальності створення загальноєвропейської системи перезарахування (обліку) і накопичення кредитів.

5. Цінності і самодостатності обох ступенів освіти: як ступеня бакалавра, так і ступеня магістра.

6. Погодженості в рамках загальноєвропейського освітнього простору вимог до кваліфікацій у вигляді компетенцій.

7. Відмінності термінів навчання як на першому, так і на другому ступенях освіти не більш ніж на 25 %.

8. Обмеженості шкали оцінювання кредитів: програми бакалаврського рівня – від 180 до 240 кредитів, програми магістерського рівня – від 90 до 120 кредитів; кількість кредитів у річній програмі – не більше 60.

9. Розроблення загальних і прозорих рівневих індикаторів результатів навчальних досягнень, як умови порівнянності структур і ступенів, як частини власне європейської структури кваліфікацій, заснованих на об'єктивних стандартах.

10. Погодженості та здійсненності цих принципів як результат політичної волі і копіткої праці всіх учасників, зокрема, в рамках програм визнання подвійних і сумісних дипломів.

По-друге, розглядаючи питання інтеграції системи освіти України в європейські освітні системи, слід вказати на роботи, які проводяться в Україні в напрямі створення національної системи оцінювання рівнів навчальних досягнень, запровадження зовнішнього незалежного тестування випускників загальноосвітніх навчальних закладів, яке викликало в суспільстві широкий резонанс. В [6] зазначається: „дієвим важелем підвищення ефективності системи освіти є зовнішнє незалежне оцінювання результатів діяльності усіх суб'єктів навчально-виховного процесу. Воно передбачає об'єктивну оцінку підвищення якості середньої освіти, забезпечення доступу до вищої освіти та створення передумов для входження України у європейський освітній простір... Експерти оцінюють зовнішнє тестування як реальні кроки до прозорості випускної/вступної компанії, до справжньої неперервності середньої і вищої освіти". При створенні і впровадженні системи зовнішнього незалежного тестування необхідно було врахувати наявний закордонний досвід, специфіку стану і завдань розвитку

вітчизняної освіти та забезпечити сполученість і сумісність національної системи з аналогічними європейськими системами. У 2006 році Міністерство освіти і науки України разом з Українським центром оцінювання якості освіти повело (у пілотному режимі) в 178 пунктах тестування зовнішнє оцінювання навчальних досягнень 41818 випускників загальноосвітніх навчальних закладів з української мови, математики та історії. Загалом, результати пілотного тестування показали правильність обраних підходів, заклали необхідні умови для його широкого поширення в освітній практиці. Разом з тим, ці результати засвідчили „потребу в реальній модернізації навчального процесу з математики і природничих дисциплін, у запроваджені навчальних технологій, спрямованих на розвиток особистості школяра" [6].

По-третє, у 2007 році Україна планує вперше взяти участь у міжнародному порівняльному дослідженні якості математичної і природничої освіти школярів 4-х і 8-х класів, що здійснюватиметься за проектом TIMSS – найбільш масштабного міжнародного проекту в галузі освіти, в межах якого буде досліджуватися якість освіти школярів у 67 країнах світу. В [6] зазначається, що: „участь у міжнародних моніторингових дослідженнях – це не разова акція міністерства. Президент України, уряд поставили завдання не лише брати участь у таких дослідженнях, а й створити у країні моніторингову систему якості освіти". Безумовно, такий підхід сприятиме успішній інтеграції системи освіти України у світовий освітній простір, забезпечить її випускникам підвищення мобільності і конкурентоспроможності на ринку праці.

По-четверте, з часу приєднання України до Болонського процесу Міністерство освіти і науки України ініціювало питання щодо формування нового переліку галузей знань, бакалаврських програм і програм професійного спрямування замість чинного Переліку напрямів і спеціальностей підготовки, як ще один крок на шляху до інтеграції в систему освіти Європи. „У новому варіанті Переліку спеціальності „Початкове навчання", „Дошкільне виховання", „Технологічна освіта (трудове навчання)" виокремлено у бакалаврські програми, а підготовка вчителя загальноосвітніх предметів буде здійснюватися за відповідними бакалаврськими програмами професійного спрямування класичних університетів. Мета змін полягає у тому, щоб підвищити якість підготовки вчителя, наблизити її рівень до європейських вимог та урівноважити статус випускників педагогічних і класичних університетів" [6].

Це далеко не повний, але дійсно вражаючий перелік реальних кроків, які в останні роки рішуче і послідовно здійснюються в системі освіти України на шляху її інтеграції до Європейського освітнього простору.

Проте, успішна інтеграція системи освіти України у світовий освітній простір є неможливою без розвитку демократичних процесів в освіті, наближення стану демократії (її внутрішньосистемних механізмів і зовнішніх проявів) до рівня, що досягнутий в системах, з якими вона інтегрується. Демократичні зрушення в українській державі і суспільстві суттєво впливають на освітню політику, на способи функціонування і розвитку всіх її складових, на становлення інституту прав людини в Україні у цілому. Цьому має сприяти не тільки виконання зазначених вище інтеграційних заходів, а, багато в чому, впевнене і наполегливе утвердження в освіті принципів та широке впровадження в усі її гілки механізмів і інструментів свободи вибору, підвищення рівня автономності навчальних закладів, розвиток студентського самоврядування, формування в освітньому середовищі толерантних відносин, які притаманні сьогодні системам освіти країн з розвинутою демократією тощо.

В [6] зазначається: „Демократизація суспільства спонукає до підвищення рівня готовності громадян до відповідального і свідомого вибору, здатності до толерантного розв'язання конфліктних ситуацій... Необхідність своєчасного і правильного реагування на виклики епохи потребує нової парадигми освіти. На відміну від традиційної освітньої моделі, що базується на пріоритеті простого засвоєння і відтворення інформації, головною метою навчання у XXI столітті стає всебічний розвиток людської особистості як рівновеликої цінності. Демократичне спрямування навчання дає людині можливість підготуватися до життя у швидкоплинних змінах соціокультурних умов і професійної діяльності... Сьогодення потребує, щоб через освіту відбувся радикальний інтелектуальний поворот у бік демократії і інститутів громадянського суспільства, в молоді формувалися внутрішні запобіжники проти розв'язання будь-яких проблем недемократичними, силовими способами".

Отже, розвиток демократичних процесів в освіті не тільки спричинений необхідністю її інтеграції у світовий освітній простір, загальною тенденцією демократизації суспільного життя в Україні і світі, але й є вагомим чинником, що забезпечую цю інтеграцію.

Таким чином, інтеграція і демократизація освіти виступають як важливі чинники, як сучасні інструменти розвитку системи освіти в Україні. Обидва ці чинники є взаємообумовленими, спираються, передбачають і взаємодоповнюють один-одного.

Немає сумнівів, що збалансована реалізація всього спектру завдань, пов`язаних з інтеграцією системи освіти України у світовий освітній простір, демократизацію її внутрішньої і зовнішньої діяльності дозволять підняти рівень системи освіти України на рубежі сучасних міжнародних вимог, створити умови для розвитку особистості,

формування конкурентноспроможних продуктивних сил України і, тим самим, забезпечити прогресивний поступ, цілеспрямоване і впевнене приєднання України до лав розвинених країн Європи і світу.

Інформаційне суспільство і освіта

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) поступово, активно і невпинно вкрапляються та інтегруються в усі сфери діяльності людини і суспільства, стають могутнім каталізатором і визначальним джерелом їх об'єктивного розвитку. Цей процес називають інформатизацією суспільства, а саме суспільство набуває ознак інформаційного.

Поняття "інформаційне суспільство" (ІС) виникло на початку 90-х років XX століття. Основними об'єктивними факторами його появи є різке зростання ролі знань та інформації, які стають важливим стратегічним ресурсом суспільства, забезпечують адекватний сьогоденню розвиток особистості, прискорений розвиток високотехнологічних галузей економіки. В ІС надається широкий доступ громадян до інформації, освіти, культурних надбань, створюються нові можливості роботи й спілкування завдяки бурхливому розвитку і широкомасштабному впровадженню ІКТ.

Рейдар Ролл, генеральний секретар Міжнародної ради з дистанційної освіти (Осло, Норвегія), у передмові до книги Дж.Тиффина і Л.Раджасингам (університет Вікторія у Новій Зеландії) [11], зокрема, зазначає, що „Революційний переворот спостерігається у комунікаційній і технологічних сферах. Розвиток цифрових та оптико волоконних технологій стрімко просувають нас по шляху до ІС майбутнього, де практично любий вид інформації і послуг будуть доступні кожному і повсякденно, що створить необмежені можливості дійсно транспланетного спілкування. Більшості з нас ще складно повністю усвідомити ті зміни, які виникають у звичному нам сьогодні суспільстві: ми по-новому будемо будувати наше життя, роботу і дозвілля, по-іншому почнемо вчитися, виробляти і продавати послуги, зміняться методи ведення війн – і все це буде впливати на відносини між імущими і не імущими класами, певним чином змінювати нашу мову і нашу культуру".

В "Декларації принципів", яка була прийнята в 2003 році в Женеві на Всесвітній зустрічі на вищому рівні з питань інформаційного суспільства, зокрема, говориться, що „ІС – це таке суспільство, в якому кожний міг би створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися й обмінюватися ними з тим, щоб дати окремим особам, громадянам і народам можливість повною мірою реалізувати свій потенціал...".

Група експертів Колегії Європейських співавторів, яка була створена у травні 1995 року з метою аналізу соціальних аспектів ІС характеризує таке суспільство як

глобальне суспільство, у якому обмін інформацією не буде мати ні часових, ні просторових, ні політичних кордонів; яке, з одного боку, сприяє взаємопроникненню культур, а, з іншого – відкриває кожному співтовариству нові можливості для самоідентифікації й розвитку власної унікальної культури.

Інформаційне суспільство (information society, digital society, electronic society, e-society) розглядається як етап переходу до нового перспективного стану свого соціально-економічного і науково-технічного розвитку – до суспільства знань (knowledge society, k-society), в якому головним джерелом існування і розвитку, основним ресурсом функціонування і рушійною силою прогресивних перетворень стануть знання, які накопичило і продовжуватиме здобувати і накопичувати людство і які будуть ефективно використовуватись практично усіма підсистемами суспільства, переважною більшістю його членів для розв'язування своїх повсякденних і перспективних завдань.

В основі створення ІС лежить процес його інформатизації, який в [14] визначається як „організований соціально-економічний і науково-технічний процес створення оптимальних умов для вдосконалення інформаційних потреб і реалізації прав громадян, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, організацій, громадських об'єднань на основі формування і використання інформаційних ресурсів".

Вивченням проблем створення ІС, його особливостей, визначенням цього поняття займаються вчені багатьох країн світу. Багато з них визначають контури ІС, як суспільства, у якому процес комп'ютеризації надає людям доступ до надійних джерел інформації, позбавляє їх від рутинної роботи, забезпечує високий рівень автоматизації виробництва. В багатьох роботах вітчизняних і зарубіжних авторів ІС характеризується як постіндустріальне суспільсво, де інформація використовується як стратегічний ресурс. Сьогодні новітні засоби зв'язку та системи комунікацій стирають кордони між країнами і націями. Цифрові технології принципово змінюють не тільки можливості зв'язку, а й технології обміну товарами, послугами, знаннями, управління виробничими, соціально-економічними й політичними процесами в житті колективів регіонів, та країн. На світовому обрії вимальовуються контури цифрової економіки і глобального ІС, в якому нації об'єднуються та співіснують на основі сучасних ІКТ. Встановлено, що найбільш конкурентоспроможними є ті країни, в яких вдало поєднуються високотехнологічне виробництво й раціональне використання власних природних ресурсів, знання та ІКТ [13,10].

Отже, ІС – це комплексне поняття, що складається з множини різноманітних аспектів політичної, соціальної, економічної та технологічної природи, якому властива

висока динаміка розвитку.

Найбільш розвинуті країни світу наприкінці XX сторіччя поставили собі за мету прискорений перехід до нового етапу свого розвитку людства – ІС, соціально-економічного середовища, що характеризується [3]:

- розвиненою інформаційно-комунікаційною інфраструктурою та прискореним розвитком високотехнологічних галузей економіки;
- широким доступом громадян до інформації, освіти, культурного надбання, можливостей роботи і спілкування;
- новими вимірами прав і свобод громадян;
- високими темпами економічного зростання.

Інформаційне суспільство суттєво змінює традиційні уявлення про працю, освіту, культуру, спілкування, соціально-політичне життя. Сьогодні якнайшвидше впровадження тих або інших рис ІС в існуючу соціально-економічну систему – головне завдання політичних та професійних еліт найбільш розвинутих країн Європи, Америки, Азії. У той же час, головною проблемою інших країн стає так званий "цифровий розрив" (інформаційна нерівність) – розрив у можливостях та способах життя між державами, що будують ІС, та рештою держав. Особливо загрозливим "цифровий розрив" є для пострадянських країн, які ще не завершили соціально-політичну трансформацію.

Об'єктивною передумовою формування ІС є бурхливий розвиток і глобальне поширення персональних комп'ютерних засобів, практично неосяжні масштаби Інтернет, науково-технічний рівень його комунікативних можливостей і сервісів.

Суть концепції ІС полягає в тому, що першорядного значення в розвитку всіх суспільних сфер набувають знання, інформація та інтелектуальний потенціал людини. Основними особливостями ІС є [3]:

- збільшення ролі інформації і знань у політичному, економічному, соціальному та культурному житті суспільства;
- зростання обсягу інформаційно-комунікаційних продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті;
- створення глобального інформаційного простору, що забезпечує:

  а) ефективну інформаційну взаємодію людей;

  б) доступ членів суспільства до світових інформаційних ресурсів;

  в) задоволення потреб членів суспільства в інформаційних продуктах та послугах.

Метою ІС є комплексний та органічний розвиток людини, створення умов для їхнього духовного та розумового збагачення, нарощування національного людського

капіталу як основи розвитку політичної, соціальної, економічної, гуманітарної, культурної та інших сфер суспільного життя насамперед в інтересах підвищення добробуту громадян, ефективності економіки та зміцнення державності [3].

Побудова ІС – не самоціль, а інструмент економічної, соціальної, науково-технічної, міжнародної політики України, яка будує нове сучасне суспільство.

До основних стратегічних цілій розвитку ІС в Україні у [3,9,7,8] віднесені:

- створення постіндустріальної економіки в Україні шляхом прискореного впровадження новітніх ІКТ в усі сфери суспільного життя, діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування;
- широке застосування ІКТ як інструменту для затвердження демократичних форм державного управління, удосконалення відносин між державою і громадянами, зміцнення демократичних інститутів, становлення електронної форми взаємодії між владою і громадянами;
- забезпечення комп'ютерної грамотності населення, насамперед шляхом створення освітньої системи, орієнтованої на виклики ІС; формування в суспільстві системи цінностей і пріоритетів ІС, які спрямовують і стимулюють його членів і суспільні підсистеми використовувати новітні ІКТ у формуванні особистості;
- створення національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури та інтеграція її із світовою інфраструктурою.

Для оцінки стану розвитку ІКТ країн світу в 2002 році Міжнародна академія зв'язку ввела показник-індекс цифрового доступу, значення якого може змінюватись від нуля до одиниці і який розраховується на основі таких восьми показників: кількість абонентів фіксованого зв'язку; кількість абонентів мобільного зв'язку; кількість абонентів широкосмугового зв'язку; освіта дорослого населення; загальне охоплення шкільною освітою; ціна доступу до Інтернету; кількість користувачів Інтернету; якість міжнародного трафіку. Для України у 2005 році цей індекс не перевищував 0,5, і був помітно меншим ніж для розвинутих країнах світу (наприклад, для Швеції він становив 0,85) [3].

Інформатизація суспільства передбачає випереджальну інформатизацію галузі науки і освіти, де, в основному, формується когнітивний, кадровий і науково-технічний фундамент самої інформатизації як процесу і соціально-економічного явища, закладаються майбутнє досягнень і розвитку суспільства в цілому.

В [11] Рейдар Ролл зазначає, що „У світі майбутнього... освітнє середовище, яке ми знаємо сьогодні, те, як ми забезпечуємо і організуємо освіту і способи навчання, будуть змінюватись драматично швидко у зв'язку з новими реаліями і новими потребами навчання. Ми вже значно просунулись по шляху змін і маємо можливість

спостерігати, як у багатьох країнах світу здійснюється процес злиття традиційного і дистанційного навчання. В міру того, як звичайна освіта буде трансформуватися, дистанційне навчання також зміниться".

В Декларації II Міжнародного конгресу ЮНЕСКО „Інформатизація і освіта" його учасники закликали „уряди, структури, що займаються питаннями освіти, ділові і промислові кола укріпляти спільні зусилля, вишукувати нові форми співробітництва з метою забезпечення всіх рівнів освіти адекватними ІКТ в інтересах тих, хто навчаються, у межах неперервної освіти для всіх". В основному робочому документі цього конгресу зазначається, що „швидкий розвиток ІКТ не тільки відкриває нові можливості, але й ставить нові завдання перед світовим суспільством. Створення так званих інформаційних магістралей безумовно відобразиться на економічній, соціальній, культурній і освітній сферах та може корінним чином вплинути на форми правління, творчість, обмін ідеями і знаннями". У Рекомендаціях цього Конгресу підкреслюється, що перш за все необхідно використовувати всілякі можливості для пропаганди найбільш наглядних і дійових форм і методів реалізації ІКТ [12].

Сьогодні людство постало перед фактом, що знання оновлюються навіть швидше, ніж відбувається зміна поколінь. Це зумовлює необхідність суттєвих змін у самій освіті. В [4] Василь Кремень підкреслює, що "Освіта ІС істотно відрізняється від освіти індустріальної епохи своєю метою, методами та можливостями освітньої діяльності". "Тому перед освітою виникло складне двоєдине завдання: вона повинна осучаснюватися на основі новітніх технологій через широке впровадження у навчально-виховний процес ІКТ, а також – формувати в молоді риси, необхідні для успішної самореалізації в інформаційному суспільстві після завершення навчання в школі чи університеті" [4].

Отже, інформатизація освіти є невід'ємною складовою інформатизації суспільства, відображує загальні тенденції глобалізації світових процесів розвитку, виступає як визначальний інформаційний і комунікаційний базис розвитку освіти, гармонійного розвитку особистості і соціально-економічних систем суспільства. В [1], зокрема, зазначається, що „Вже сьогодні, а не завтра нам всім прийдеться обов'язково вирішувати проблему адаптації до нових умов життя в ІС, де вирішальну роль будуть грати не речовина і енергія, а інформація і наукові знання. За цих умов важливо впровадити в систему освіти нові принципи викладання і вивчення інформатики, які мають забезпечити формування у людей нових сучасних уявлень про роль інформації та інформаційних процесів в природі та суспільстві".

В [6] зазначається, що інформатизація освітнього процесу є важливим резервом підвищення якості освіти. Інформаційно-технологічна платформа освіти, яка

підтримує ІКТ навчання та управління освітою „дає змогу необмежено розширити доступ до інформації, урізноманітнити технології тощо. Але й освіта сама по собі є прискорювачем процесу інформатизації суспільства, інструментом формування інформаційної культури людини, підготовки професіоналів нової генерації. Сьогодні рівень сформованості інформаційної культури фахівця визначається не лише його здатністю застосовувати інформацію в різних видах діяльності, а також світоглядним баченням навколишнього світу як відкритої інформаційної системи".

В [1] зазначається, що „виключно важливою є умова, відповідно до якої реформування системи освіти та її інформатизація мають в обов'язковому порядку йти одночасно і взаємопов'язано, а не послідовно і паралельно. Перехід системи освіти на якісно новий рівень без її інформатизації є неможливим". В цьому ж матеріалі визначається, що „головна мета процесу інформатизації – це зміна системних властивостей сфери освіти, і, в першу чергу, вищої школи з ціллю підвищення її сприймання інновацій, надання можливостей активного цілеспрямованого використання світової інформаційної магістралі, нових можливостей впливу на освітню, наукову, професійну траєкторію, а з ними і на історичну траєкторію розвитку" країни.

Здійснюючи інформатизацію освітньої галузі, суспільство і освіта мають в цілому переглянути свої погляди на якість освіти, що надається, визначити основні її сучасні і перспективні складові, а також завдання щодо її досягнення в умовах ІС. "Якісна освіта – це та освіта, яка найефективніше готує людину до життя і діяльності в сучасних умовах, яка найбільшою мірою слугує розвиткові особистості, розвитку кожної людини" [4].

Для забезпечення цих завдань мають розв'язуватись ключові завдання, що забезпечують якісну сучасну освіту. Василь Кремень виділив такі основні складові сучасної якісної освіти, такі основні завдання, що має реалізувати освіта [4]:

- готувати інноваційну людину, людину з інноваційним типом мислення, культури, із здатністю до інноваційної діяльності, до сприйняття змінності світу як нормального явища;
- навчити людину навчатися впродовж всього свого життя, творчо засвоювати певну суму базових знань, застосовувати додаткову і допоміжну інформацію, практично використовувати набуті знання для успішної адаптації в умовах змін роду діяльності;
- готувати самодостатню демократично виховану людину, здатну і бажаючу жити в демократичному суспільстві, позбутися рештків авторитарної педагогіки,

замінивши її толерантною;

- готувати глобалізаційну людину, здатну жити у глобалізованому світі, здатну контактувати із світом, переймати і творчо застосовувати все те позитивне, що в ньому є;
- готувати технологічну людину, здатну об'єктивно сприймати процеси технологізації життя і діяльності, спрямовану на вивчення і застосування сучасних засобів і високих технологій (зокрема ІКТ, Інтернет, технологій дистанційної освіти як засобу нового типу навчальної діяльності), забезпечити формування у людини технологічних способів мислення, технологічної спрямованості набутих знань;
- виховувати людину із сучасною системою цінностей, пристосовану до певної системи фундаментальних суспільних відносин, що притаманні сучасному світу (зокрема ринковим відносинам);
- формувати у людини патріотизм і відчуття національної єдності;
- реалізувати в освіті дитиноцентритську парадигму, максимально наблизити освіту до конкретних здібностей, до індивідуальної сутності кожної дитини, коли учитель буде стояти не над учнем і студентом, а поряд з ним.

Методи, засоби і технології ІС, заходи, що здійснюються з метою інформатизації освіти, мають сприяти успішному розв'язанню цих завдань, забезпечити органічну інтеграцію їх результатів в існуючу освітню систему.

Отже, головна мета системи освіти в ІС є багатофакторною і включає низку цілей. Ця головна мета полягає у підготовці тих, хто навчаються, до ефективної участі у побутовій, громадській і професійній життєдіяльності в умовах ІС. В якості складових головної мети виступають такі цілі [3]:

- підвищення якості освіти;
- поліпшення ступеня доступності освіти;
- підвищення економічного потенціалу в країні за рахунок зростання освітнього рівня населення (людський капітал);
- створення єдиного інформаційного простору системи освіти;
- інформаційна інтеграція національної системи освіти у наукову, виробничу, соціально-громадську і культурну інфраструктуру світового суспільства.

При цьому стратегічними завданнями системи освіти в ІС є:

- наукове обґрунтування методології інформатизації системи освіти в умовах ІС;
- підготовка кадрів, які здатні досягати поставлені масштабні цілі;
- поліпшення якості освіти на основі широкого і ефективного застосування сучасних і перспективних ІКТ;

- аналіз рівнів доцільного використання ІКТ у різних напрямах і для різних рівнів підготовки спеціалістів;
- розробка комп'ютерних навчальних систем;
- створення системи стандартів ІКТ, розробка методик сертифікації програмних і технічних засобів навчання;
- розвиток єдиної системи баз даних та інформаційних ресурсів в системі освіти, забезпечення масового доступу до цієї системи усіх категорій користувачів.

Розвиток України як країни, економіка якої має базуватися на широкому використанні і розвитку високих технологій, а її комунікаційно-технологічні підсистеми мають формувати інфраструктуру ІС, є неможливим без створення і широкого впровадження в освіту сучасних засобів навчання та ІКТ. Тільки за цих умов освіта буде відповідати соціально-економічним потребам розвитку суспільства, індивідуальним загальноосвітнім і професійним потребам громадян. Тільки за цих умов національна система освіти забезпечить адекватне формування кадрової складової гуманістичної і соціально-економічної трансформації країни – основи розвитку особистості, створення ефективної економіки, розвитку громадянського суспільства і демократизації української держави, європейської і світової інтеграції України. За таким підходом розвиваються системи освіти у всіх економічно розвинутих країнах світу.

В [11] Рейдар Ролл зазначає, що „Деякі країни знаходяться сьогодні на етапі переосмислення своїх освітніх систем, в той час як в інших державах, і це можна віднести до західного світу, зазначений процес здається уповільненим. Тут має місце реальна загроза, так як може трапитись, що швидкість, з якою будуть протікати зміни в офіційних освітніх системах, виявляться настільки низькими, що їх спроможність забезпечити необхідну громадянам якість освітніх послуг стане абсолютно недостатньою. Справитись з поставленою задачею зможуть ті школи, університети та інші навчальні заклади, котрі будуть здатні йти в ногу з новими реаліями і випереджати інших у забезпечені необхідних послуг на освітньому ринку завтрашнього дня. Можливо цей ринок надасть перевагу зближенню частин освітньої системи і корпоративного світу телекомунікацій й виробників апаратного і програмного забезпечення для освітнього ринку, тимчасово відсунувши політиків на задній план?". З високою імовірністю можна сказати, що так і станеться.

Суттєве поглиблення і поширення діяльності наукових установ, провідних навчальних закладів в напрямі науково-методичної та інформаційно-аналітичної підтримки інформатизації освіти, дослідженню проблем формування ІС, ролі, яку повинна відігравати у цьому процесі освіта забезпечить сучасні темпи і характер

розвитку національної системи освіти, високу якість освітніх послуг, що надаються. На цій основі буде закладений освітній фундамент формування в Україні ІС, що, в свою чергу, забезпечить створення нових робочих місць і боротьбу із бідністю, конкурентноздатність випускників національної системи освіти на ринку праці і освітніх систем на ринку освітніх послуг, інвестиційну привабливість освіти і країни в цілому. Такий підхід сприятиме запобіганню та ослабленню в суспільстві впливу таких негативних соціальних явищ як кіберзлочинність, відтік з країни висококваліфікованих спеціалістів, він стане протидією негативному інформаційному впливу інших країн.

Все це буде сприяти формуванню іміджу України як країни високих технологій, в якій гармонічно поєднуються духовні, інтелектуальні та науково-технічні надбання людства із демократичними здобутками українського держави, що цілеспрямовано і активно будує ІС.

Тільки за цих умов розвиток освіти буде відповідати завданням, що визначені у Національній доктрині розвитку освіти [5], забезпечить сучасні темпи і характер її розвитку, високу результативність діяльності галузі, яка б відповідала сучасним і перспективним потребам особистості і держави.

Список використаних джерел

1. Богатырь Б.Н. Система образования России как объект информатизации: Школа-семинар «Создание единого информационного пространства системы образования». – М., 1998. – 37 с.

2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г.Кременя / М.Ф. Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук, В.В.Грубінко, І.І.Бабін. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.

3. Інформаційно-аналітичні матеріали до парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні // Кабінет Міністрів України, Міністерство транспорту та зв'язку України. – К., 2005. – 70 с.

4. Кремень В.Г. Якісна освіта в контексті загальноцивілізаційних змін // Освіта України №89, 28 листопада 2006 року. – С.12.

5. Національна Доктрина розвитку освіти / Центр Разумкова / Національна безпека та оборона. - №4. – 36 с.

6. Освіта в інноваційному поступі суспільства / Доповідь на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України 17 серпня 2006 року // Освіта України. – №60-61, 14 серпня 2006 року. – С.1-21.

7. Парламентські слухання з розвитку інформаційного суспільства в Україні 21 вересня 2005 року. – К., 2005. – 64 с.

8. Постанова Верховної Ради України від 1 грудня 2005 року №3175.

9. Про невідкладні заходи щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні. Доповідь Президента України // Громадська рада з питань інформаційно-комунікаційних технологій. – К., 2005. – 42 с.

10. Руденко В.Д.. Розвиток інформаційного суспільства в Україні / Огляд матеріалів парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2005. – №8(48). – С.2-17.

11. Тиффин Джон, Раджасингам Лалита. Что такое виртуальное обучение. Образование в информационном обществе. – М: Информатика и образование, 1999. – 312 с.

12. Труды II Международного конгресса ЮНЕСКО "Образование и информатика" 1-5 июля 1996 г., Москва – Институт ЮНЕСКО по информационным технологиям в образовании, Международный центр системных исследований проблем высшего образования и науки (Ассоциированный центр ЮНЕСКО), 1997 год: Декларация II Международного конгресса ЮНЕСКО "Образование и информатика", т. I, p. XI; Рекомендации II Международного конгресса ЮНЕСКО "Образование и информатика", т. I, p. XII.

13. Україна на шляху до суспільства знань: освіта, наука, культура / За ред. к. ю. н. А.В. Пазюка. — Київ: МГО "Прайвесі Юкрейн", 2005. – 69 с.

14. Федеральний Закон "Про інформацію, інформатизацію і захист інформації". Прийнятий Державною Думою Росії 25 січня 1995 р.

КЛЮЧЕВЫЕ ФАКТОРЫ И СОВРЕМЕННЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Быков В.Е.

Аннотация

В статье рассматриваются процессы интеграции и демократизации систем образования и их значения, как для стран Европы, так и для Украины, процесс интеграции образования Украины в европейское и мировое образовательное пространство. Предоставляется характеристика современного информационного общества, определяется роль информационно коммуникационных технологий и их роль в информатизации образования направленного на повышение качества образования.

Ключевые слова: интеграция образования, демократизация образования, мировое образовательное пространство, информатизация образования,

информационно коммуникационные технологии.

KEY FACTORS AND MODERN INSTRUMENTS OF SYSTEM OF EDUCATION DEVELOPMENT

Bykov V.Y.

Resume

In the article the processes of integration and democratization of the systems of education and their value, both for the countries of Europe and for Ukraine, the process of integration of education system of Ukraine into European and world educational space are examined. Description of modern informative society and the role of information and communication technologies in informatization of education directed to the increasing of the quality of education is determined.

Keywords: integration of education, democratization of education, outer educational space, informatization of education, information and communication technologies.